

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλειδα για το επαναληπτικό διαγώνισμα Γενάρη 2026

Διδαγμένο κείμενο

A1.

- α. Σωστό: καὶ πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἔνεκεν συνεστηκῶσαν.
β. Σωστό: τοῦ κυριωτάτου ... ἢ πασῶν κυριωτάτη... καὶ ἡ κοινωνία ἢ πολιτική.
γ. Λάθος: Ἦ δ' ἐκ πλείονων κωμῶν κοινωνία τέλειος πόλις, ἤδη πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας.
δ. Λάθος: γινομένη μὲν τοῦ ζῆν ἔνεκεν.
ε. Σωστό: ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστίν.

B1. Κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, μονάδες 10.

Γίνεται φανερό από το κείμενο ότι κάθε επιμέρους ομαδοποίηση έχει ως σκοπό κάποιο συγκεκριμένο για την ίδια αγαθό, την πραγμάτωση δηλαδή της όποιας επιδίωξης κρίνει ως αγαθό. Με αυτό το σκεπτικό τα κοινωνικά υποσύνολα οφείλουν την ύπαρξή τους και τη συνοχή τους στο «ειδικό αγαθό» που επιδιώκουν.

- Το **ἀγαθόν** για τον Αριστοτέλη δεν είναι ένα και μοναδικό· είναι κατά περίπτωση διαφορετικό. Άλλες ανάγκες έχει ένας υγιής άνθρωπος και άλλες ένας ασθενής· μια τροφή μπορεί να είναι καλή για ένα ζώο και βλαβερή για ένα άλλο. Επίσης, η έννοια του αγαθού είναι πολυσήμαντη· αγαθό μπορεί είναι κάτι σύμφωνο με την αρετή αλλά και κάτι ωφέλιμο ή ευχάριστο. [2 μον.]

- Το αγαθόν, ακόμη, μπορεί να είναι όντως αγαθό ή απλώς να εκλαμβάνεται ως τέτοιο. Οπωσδήποτε, το αριστοτελικό αγαθόν δεν είναι μια καθολική και χωριστή από τον κόσμο ουσία, όπως φαίνεται να πίστευε ο Πλάτων. Το αγαθόν, σε όλες τις εκδοχές του, αποτελεί για τον άνθρωπο και την κοινωνία άμεσο ή απώτερο **στόχο**. Το τονίζει ο φιλόσοφος στις πρώτες του φράσεις στα Ηθικά Νικομάχεια, 1094a1-3: [2 μον.]

Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πράξεις τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ· διὸ καλῶς ἀπεφάνησαν τὰ γὰ ἀγαθόν, οὐδὲ πάντ' ἐφίεται [· Κάθε τεχνική δεξιότητα και κάθε γνωστική δραστηριότητα παρόμοια και κάθε πράξη και κάθε διαδικασία επιλογής και προτίμησης έχει για στόχο της – κατά την παραδοχή όλων– κάποιο αγαθό. Σωστά, επομένως, είπαν για το αγαθό πως είναι αυτό που αποτελεί τον στόχο όλων των πραγμάτων].

- Η **αυτάρκεια**, με τη σειρά της αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα της πόλεως και πρωταρχική επιδίωξή της. Με αυτήν δηλώνεται η επάρκεια των αγαθών που είναι απαραίτητα για την απόκτηση και διατήρηση της συλλογικής ευτυχίας (**εὐδαιμονίας**). Πρόκειται για αγαθὰ εξωτερικά (υλικά), σωματικά και ψυχικά. Η αυτάρκεια μιας πόλης εξαρτάται: α) από τη γεωγραφική της θέση, ώστε να εξασφαλίζονται υλικά αγαθὰ, β) από το έμπυχο, ανθρώπινο δυναμικό που διασφαλίζει την άμυνα της πόλης-κράτους και γ) από το σύστημα χρηστής διοίκησης και απονομής δικαιοσύνης, που εγγυάται την εσωτερική συνοχή της πόλης. [2 μον.]

- Στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης μάς είπε καθαρά τι εννοεί με αυτή τη λέξη. Χρησιμοποιούμε, είτε, αυτή τη λέξη όταν θέλουμε να δηλώσουμε πως κάτι είναι και μοναχό του **τέλειο αγαθό**, ότι και μόνο του κάνει τη ζωή άξια να τη ζήσει κανείς, έχοντας το αίσθημα ότι δεν έχει ανάγκη από τίποτε άλλο. [1 μον.]

Στο πρώτο απόσπασμα η πόλις χαρακτηρίζεται τέλεια, ακριβώς επειδή ο πολίτης δεν χρειάζεται τίποτε άλλο πέρα από αυτήν, αφού η πόλις είναι αυτάρκης.

- Μέσω της αυταρκείας λοιπόν την οποία μόνο η πόλις μπορεί να προσφέρει επιτυγχάνεται το ανώτερο αγαθό, η ευδαιμονία, **το εὐ ζῆν**. Απαραίτητες προϋποθέσεις της καλής κοινωνικής ζωής ο Αριστοτέλης (Πολιτικά 1325b13 κ.ε.) απαριθμεί τις εξής: α) επάρκεια τροφής, β) ποικιλία τεχνών και τεχνιτών, γ) επαρκής οπλισμός, δ) οικονομική ευπορία, ε) θρησκευτικοί θεσμοί, στ) θεσμοί δικαιοσύνης. Αυτό το τελευταίο χαρακτηριστικό της πόλης θεωρείται από τον φιλόσοφο και το πιο σημαντικό. [2 μον.]

- Έτσι το εὐ ζῆν είναι η απαραίτητη προϋπόθεση, η αναγκαία συνθήκη για την ικανοποίηση των πνευματικών και ηθικών αναγκών του ανθρώπου και ως εκ τούτου για την ενάρετη ζωή των μελών της πόλης. Στην «αυτάρκεια» εντοπίζεται και η αξιολογική, ποιοτική υπεροχή της πόλης έναντι των άλλων κοινωνιών. Η αυτάρκεια της πόλης και η ευδαιμονία της είναι έννοιες απόλυτα ταυτώσιμες. [1 μον.]

B2. κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, μονάδες 10.

- Ο Αριστοτέλης στο χωρίο «Διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶν πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαιῶν ζῶν μᾶλλον, δῆλον» **τονίζει πως ο άνθρωπος αποτελεί το μοναδικό πολιτικόν ὄν καθώς η ίδια η φύσει του έχει δώσει την ικανότητα να συγκροτεί πολιτικές κοινωνίες.** Ο άνθρωπος δημιουργεί πόλεις εκ φύσεως ἄρα αποτελεί φύσει πολιτικόν ὄν. Για τον φιλόσοφο ο άνθρωπος διαμόρφωσε τις κοινωνίες του **παρασυρόμενος από την ίδια τη φυσική του τάση** να συμβιώνει σε σύνολα και μάλιστα οργανωμένα. Ο Αριστοτέλης λοιπόν διακρίνει δύο ειδών κοινωνίες: την κοινωνία των ζώων και την πολιτική κοινωνία των ανθρώπων. Καθεμία από αυτές είναι εφοδιασμένη από τη φύση, η οποία δεν κάνει τίποτα δίχως λόγο και αιτία (τελεολογική αντίληψη), με τα εργαλεία εκείνα που της είναι απαραίτητα για να φτάσει στον τελικό της στόχο και προορισμό. [2 μον.]
- **οὐθὲν μάτην ἢ φύσις ποιεῖ:** Η φύση δεν κάνει τίποτε χωρίς σκοπό· όλες οι φυσικές διεργασίες κάπου αποβλέπουν. Πρόκειται για φράση που επαναλαμβάνει ο Αριστοτέλης σε πολλές πραγματείες του. Υποστηρίζει ότι στη φύση τίποτε δεν γίνεται μάταια, τα πάντα εξυπηρετούν ορισμένη σκοπιμότητα, από την οποία και νοσηματοδοτούνται: ... εἰ μὴθὲν μάτην ποιεῖ ἢ φύσις. Ἐνεκά του γὰρ πάντα ὑπάρχει τὰ φύσει, ἢ συμπτώματα ἔσται τῶν ἕνεκά του [: *αν είναι αλήθεια ότι η φύση τίποτε δεν κάνει στην τύχη. Όλα, αλήθεια, τα φυσικά ὄντα υπάρχουν για κάποιο σκοπό, ἢ είναι τυχαία παρασπαρατήματα εκείνων που υπάρχουν για κάποιο σκοπό*] (Περὶ ψυχῆς 434a31-32). Στην ανάπτυξη της η θεωρία αυτή ονομάστηκε **αριστοτελική τελολογία**. Προνομιακός χώρος της τελολογίας είναι η βιολογία. Σχεδόν όλα τα παραδείγματα που φέρνει ο φιλόσοφος αντλούνται από την ἔμβια φύση· γίνεται αναφορά στα σχήματα των δοντιών, που είναι ὅπως είναι για να εξυπηρετούν την πρόσληψη και επεξεργασία των τροφών, στις στοχευμένες ενέργειες μυρμηγκιών και μελισσών για την επιβίωση της κοινότητάς τους, στην ὕπαρξη και λειτουργία των φύλλων χάριν των καρπών. Βασίζεται, λοιπόν, ο Αριστοτέλης στη βιολογία και επεκτείνει το τελολογικό ερμηνευτικό μοντέλο του και σε άλλα πεδία των φυσικών επιστημών. [3 μον.]
- Στον αντίποδα της παραπάνω θέσης ευρίσκεται η πολιτική θεωρία των **σοφιστῶν** σχετικά με τη δημιουργία των πόλεων, ὅπως αυτή προκύπτει από τα ὅσα αναφέρονται στο δοθέν κείμενο της διακεκριμένης ελληνίστριας, J. de Romilly. **Εκεί υποστηρίζεται ότι ο άνθρωπος δεν αποτελεί εκ φύσεως πολιτικόν ζῶν, αλλά πως η ανάγκη για επιβίωση ήταν αυτό που ὠθησε τον ἄνθρωπο στην κοινή συμβίωση με ἄλλους ανθρώπους και τη δημιουργία οργανωμένων κοινωνιών** («*Η ἴδια η ἀνάλυση που ἔκανε ο ... μιαν ομάδα ενωμένη και συμπαγή*»). Τονίζεται εμφατικά ότι, σύμφωνα και με τον πρωταγόρειο μύθο για την ἀπόδειξη του διδασκτοῦ της ἀρετῆς, ο ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ να επιβιώσει ἔξω από την οργανωμένη κοινωνία. Επιπλέον, η Romilly εντοπίζει στη σοφιστική σκέψη μια πρώιμη θεωρία **περὶ κοινωνικοῦ συμβολαίου**: οι ἄνθρωποι υποχρεώθηκαν, από την ἀνάγκη για επιβίωση, να συνάψουν μια συμφωνία μεταξύ τους, η οποία θα εξυπηρετούσε κατὰ τρόπο ἀποδοτικό και δίκαιο τα συμφέροντα διάφορων κοινωνικῶν ομάδων και ἀτόμων («*Παρόμοιες ἐνώσεις ... συμβόλαιον*»). [4 μον.]
- Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτή η **διαφοροποίηση** των ἀπόψεων Αριστοτέλη και σοφιστῶν αναφορικά προς το ἔμφυτο της πολιτικῆς ἀρετῆς στην ἀνθρώπινη φύση. [1 μον.]

B3. α. ... κράτος ... κυβερνῶντες ... κυβερνῶμενοι ... ἐξουσία ... εὐδαιμονία
β. 1-γ 2-γ 3-α 4-α 5-β

- B3. ☉** καταλήξεις παράγωγων ρηματικῶν επιθέτων: **-ικός, -ερός, -τήριος, -τός, -τέος, -ιμος, -(α)νος, -μων, -ας.**
– **ἀνάστατος, προστατευτικός, συστατικός, ἀστατος, ἀστάθμητος.**
– **αντιδογματικός, ἀδόκιμος, προσδόκιμος.**
– **παρακλητικός, προσκλητέος, ἀυτόκλητος, ἐγκληματικός, προσκλητήριος.**
- ☉ καταλήξεις ουσιαστικῶν - δηλ. πρόσωπο που ενεργεῖ: **-(σ)της, -φτης, -χτης, -ἀτορας, -ιάς, -έας, -μων, -τηρ.**
– **πράκτορας, πολυπράγμων, προηκτήρ.**
- ☉ καταλήξεις ουσιαστικῶν που δηλώνουν ἀποτελεσμα ἐνέργειας: **-μα, -μη, -σιμο (-ξιμο, -ψιμο), -ίδι, -ιο, -ος -ι, – ποίημα.**

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. (Ψευδο)Ξενοφώντος, Αθηναίων Πολιτεία, Β. 19-20

Πρωτότυπο Κείμενο	Μετάφραση
<p>φημί οὖν ἔγωγε τὸν δῆμον τὸν Ἀθήνησι γινώσκειν οἷτινες χρηστοὶ εἰσι τῶν πολιτῶν καὶ οἷτινες πονηροὶ · γινώσκοντες δὲ τοὺς μὲν σφίσις αὐτοῖς ἐπιτηδείους καὶ συμφόρους φιλοῦσι, κὰν πονηροὶ ᾧσι, τοὺς δὲ χρηστοὺς μισοῦσι μᾶλλον · οὐ γὰρ νομίζουσι τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς πρὸς τῷ σφετέρῳ ἀγαθῷ πεφυκέναι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κακῷ · καὶ τούναντίον γε τούτου ἔνιοι, ὄντες ὡς ἀληθῶς τοῦ δήμου, τὴν φύσιν οὐ δημοτικοὶ εἰσι.</p> <p>δημοκρατίαν δ' ἐγὼ μὲν αὐτῷ τῷ δήμῳ συγγινώσκω ·</p> <p>αὐτὸν μὲν γὰρ εὖ ποιεῖν παντὶ συγγνώμη ἐστίν · ὅστις δὲ μὴ ᾧν τοῦ δήμου εἶλετο ἐν δημοκρατουμένη πόλει οἰκεῖν μᾶλλον ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένη, ἀδικεῖν παρεσκευάσατο καὶ ἔγνω ὅτι μᾶλλον οἶόν τε διαλαθεῖν κακῷ ὄντι ἐν δημοκρατουμένη πόλει μᾶλλον ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένη.</p>	<p>Εγώ τουλάχιστον ισχυρίζομαι ότι ο δήμος (/πολίτες) στην Αθήνα γνωρίζει ποιοι από τους πολίτες είναι χρηστοί (ηθικοί) και ποιοι κακοί.</p> <p>Και παρόλο που τούς γνωρίζουν αγαπούν αυτούς που είναι απαραίτητοι και επωφελείς για τα συμφέροντά τους, ακόμη και αν είναι κακοί, ενώ τους χρηστούς περισσότερο τους μισούν.</p> <p>Διότι δε νομίζουν ότι γεννήθηκε η αρετή σ' αυτούς για το δικό τους αγαθό, αλλά προς το κακό.</p> <p>Αλλά και το αντίθετο βέβαια από αυτό μερικοί, αν και πραγματικά είναι μέρος του δήμου (/ ανήκουν στο λαό), δεν είναι δημοκρατικοί (/λαϊκοί) στη φύση (/ χαρακτηρη).</p> <p>Εγώ όμως συγχωρώ τον ίδιο τον δήμο για την “δημοκρατία” του (/ υποχωρώ στην / αποδέχομαι την άποψη του ίδιου του δήμου για την δημοκρατία ·</p> <p>επειδή ο καθένας δικαιολογείται (/συγχωρείται) να φροντίζει για τα συμφέροντά του (/ ευεργετεί τον εαυτό του).</p> <p>Όποιος τυχόν όμως, αν και δεν είναι από τους πολίτες, προτιμά περισσότερο να κατοικεί σε πόλη με δημοκρατικό παρά με ολιγαρχικό πολίτευμα, προπαρασκευάστηκε (/αποφάσισε για τον εαυτό του) ν' αδικεί και κατάλαβε ότι είναι περισσότερο δυνατό όντας κακός (/είναι δυνατό σε αυτόν που είναι κακός) να περνά απαρατήρητος σε πόλη με δημοκρατικό καθεστώς παρά με ολιγαρχικό.</p>

Γ2. 5 σημεία (•) x 2 μονάδες = 10 μονάδες.

- Στο παρόν απόσπασμα ο συγγραφέας παρατηρεί ότι κάποιοι μέμφονται τους Αθηναίους ότι στην Αθήνα δεν είναι δυνατόν για κάποιον, **ακόμη κι αν διαμένει εκεί για ένα χρόνο** (ένιαυτὸν καθημένῳ), να εξετάσει την υπόθεσή του στη Βουλή ή στην Εκκλησία του Δήμου. Και αυτό γιατί εξαιτίας του πλήθους των υποθέσεων που φροντίζει ο δήμος, οι επισκέπτες της πόλης δεν είναι σε θέση, αφού ολοκληρώσουν τις συναλλαγές τους, να αναχωρήσουν.
- Το πρώτο πρόβλημα που εντοπίζει είναι ο **μεγάλος αριθμός των εορτών** που γιορτάζονται στην Αθήνα, περισσότερες από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη πόλη. Σε αυτές τις γιορτές διεκπεραιώνονται λιγότερες από τις υποθέσεις της πόλεως.
- Έπειτα οι Αθηναίοι **εκδικάζουν πολλές δίκες ιδιωτικές και δημόσιες και ευθυνοδοσίες** (δίκας και γραφάς και εϋθύνas ἐκδικάζειν), όσες ούτε όλοι οι άνθρωποι δεν εκδικάζουν, σημειώνει emphaticά.
- **Η βουλή οφείλει επίσης να διαβουλευεται** για πολλά θέματα σχετικά τον **πόλεμο**, για την **προσπόριση** χρημάτων (περὶ πόρου χρημάτων), σχετικά με την **ψήφιση νέων νόμων** (περὶ νόμων θέσεως).
- ακόμη για πολλά **πράγματα που γίνονται στην πόλη**, άλλα που λαμβάνουν χώρα στις **συμμαχικές πόλεις**, για θέματα που αφορούν την **είσπραξη φόρων**, ενώ τελικά η Βουλή είναι και επιφορτισμένη με τη **φροντίδα των ναυστάθμων και των ιερών** (καὶ φόρον δέξασθαι καὶ νεωρίων ἐπιμεληθῆναι καὶ ἱερῶν).

Έτσι, ο συγγραφέας καταλήγει emphaticά και με ελαφρά ειρωνεία ότι με τόσα θέματα που έχει να φροντίσει και διερευνά ο αθηναϊκός δήμος, δεν θα έπρεπε να αναρωτιέται κανείς για τους λόγους που οι Αθηναίοι δεν είναι ικανοί να εξετάσουν τις υποθέσεις, εμπορικές συμφωνίες και διαπραγματεύσεις όλων των ανθρώπων.

Γ3. α. 2 (•) λέξεις x 1 μονάδα = 2 μονάδες

- αποπέπεμμα
- αποπέπεπται

β. 2 (•) λέξεις x 1 μονάδα = 2 μονάδες

- διαπέπραξο
- διαπεπραχθαι

Γ3. γ. 6 (•) λέξεις x 1 μονάδα = 6 μονάδες

- φύου
- νομιῶ (νομίσω)
- παρεσκεύαστο
- διαλανθάνειν • διαλήσειν • διαλεληθέναι

Γ4. α. 4 σημεία (•) x 1 μονάδα = 4 μονάδες

- αὐτόθι Επίρρημα ως επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει **στάση σε τόσο** στο (οὐκ ἔστιν) χρηματίσαι.
- ἐνιαυτόν Αιτιατική (ως πλαγιόπτωτος επιρρηματικός προσδιορισμός) του χρόνου (έκταση) στο καθημένω.
- Ἀθήνησι Επίρρημα ως επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει **στάση σε τόσο** στο γίγνεται.
- διά τό πλήθος Εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο γίγνεται.

Γ4. β. 2 σημεία (•) x 1 μονάδα = 2 μονάδες

- ἐνιαυτόν → Η αιτιατική ἐνιαυτόν τρέπεται σε γενική του χρόνου, ἐνιαυτοῦ, προκειμένου να δηλώνει το χρονικό διάστημα.
- Ἀθήνησι → Το επίρρημα Ἀθήνησι λαμβάνει κατάληξη -θεν και άρα τρέπεται σε Ἀθήνηθεν, για να δηλώνει την προέλευση (αφετηρία) από τόπο.

Γ4. γ. 4 σημεία (•) x 1 μονάδα = 4 μονάδες

- γινώσκειν Ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο φημι, με υποκείμενο τὸν δῆμον (ετεροπροσωπία)
- τοῦ δήμου Γενική Κατηγορηματική Διαιρετική (δεκτή ίσως και ως Κτητική) στο Υποκείμενο της (προερχόμενης από συνδετικό ρήμα) μετοχής ὦν.
- μοι Δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου από το (προσωπικό δοξαστικό ρήμα) δοκοῦσι.
- μεμφομένους Κατηγορηματική μετοχή, που αποδίδεται στο αντικείμενο τινὰς του ρήματος αίσθησης ὄρῳ.